

Ko predsednik skrutinatorje 178 volilnih listov imenuje, se občni zbor konča.

Za odbornike so bili izvoljeni gospodje: Cigale Matej, Šolar Janez, Marn Josip, Praprotnik Andrej, Einšpieler Andrej, Grasselli Peter, Vodušek Matija, dr. Šust Janez in Grabrijan Jurij.

Domače stvari.

Kaj so narodnjaki za Ljubljano storili, ko so v mestnem zboru gospodovali.

Man sage uns doch, was die nationale Partei während der Zeitdauer ihrer Herrschaft für Laibach gethan hat?

Deschmann et Comp. „Tagblatt“ 74.

(Konec.)

Na tržne zadeve se je zmerom gledalo z največo pazljivostjo. Novi tržni red, ki stopi na mesto zastarelih pravil, ne zadostuje le silni potrebi, ampak razdeljuje tudi bolj pripravno tržne kraje na posamezne prostore. Posebno je bilo preloženje trga s starinsko robo na breg, in sv. Miklavža trga na kongresni trg živa potreba. V novi tržni red se prepoved predkupa ni vzela, ker je bila ta prepoved uže poprej po sklepu mestnega odbora preklicana ter je tako prav nepotrebno zadrževanje proste prodaje odpadlo.

H koncu je treba še denarstvene zadeve v kratek prevdarek vzeti.

To se je bilo kmalu prevedelo, da mali dohodki nikakor ne zadostujejo zelo povišanim tirjatvam sedanjosti. Gledati se je moralo, kako bi se povišali. Mestni odbor se je pri tem držal načela, da pri visokosti državnih davkov in deželnih priklad se je, dokler je mogoče, ogibati mestnih doklad. Misliti se je moralo na povikšanje drugih prihodkov, in res se je posrečilo mestne prihodke po naslednji poti zdatno povikšati:

a) tlakovina se je od 1 kr. za vožno živino, in $\frac{1}{2}$ kr. za gnano živino povikšala na 3 in 2 kr.; b) na vedro v Ljubljani popitega piva se je naložilo 40 kr., in ti dve reči ste povišali mestne dohodke za 19.200 gld.; c) od gostaščine se je vpeljala priklada (1% pri gostaščini od 50 do 100 gold. in 2% pri viših), katera je znesla prvih 16 mesecev 8840 gold., in utegne znesti na leto 6000 gold.; d) za porabo mestne klavnice se je za vsako živino vpeljala klavnina 50 krajc. z letnim zneskom 1400 gld.; e) vpeljava takse pri stavbenih ogledih vsled deželne postave 14. avgusta 1866. leta, štev. 13 na leto 200 gold.; d) povikšali so se prihodki od zemljišč po kupljenem gradu Podturnom na 3660 gold., skupaj tedaj za 30.460 gold.

To povikšanje dohodkov je znamenito, in vendar nobenega plačevalca davkov posebej ni zadelo.

Drugo zdatno povikšanje mestnih dohodkov se pa pričakuje od začetka leta 1869. iz povikšanja dohodkov od priklade na vžitnino. Ta reč stoji tako le: Mesto ljubljansko je imelo pred letom 1830. svoj lastni oktroa s stanovitnimi prikladami po določenem tarifu. Po letu 1830., ko je splošna vžitnina nastopila, je pa bilo mesto nekaj časa samo najemnik združenih prihodkov in si je pomagalo s podnajemniki, kateri so morali za državne dohodke en del najemščine v državno blagajnico in za mestne priklade drugi del najemščine v mestno blagajnico plačevati. Del najemščine, ki se je državi plačeval, je znesel 1834. leta 50.000 gold. Al ta znesek se je moral tadanjemu katedralnemu uradu premajhen zdeti, ker prišel je dopis dvorne komore, ki je tirjala od mesta ljubljanskega, da naj plača znesek

60.000 gold., tedaj 10.000 gold. več, s pristavkom, da če mesto noče vstreči tej tirjatvi, se bode vžitnina po očitni dražbi v najem dala, pri tem za fiskalno ceno 108.000 gold. vzame, od ktere zneska se je za državo 60.000 gld., za mesto pa 48.000 gold. odločilo. Ker se mesto nikakor ni hotelo udati tej tirjatvi dvorne komore, zato se je vžitnina po očitni dražbi v najem dala, in mesto je dobivalo po 48.000 gld. Od tega časa, akoravno se je vžitnina pri vedno večem povžitku za več ko dvakrat povišala, ostalo je zmerom pri stari plači, pa nikdo ni na to mislil, kako neprimerna je ta plača, pri kateri le mesto ljubljansko škodo trpi. Mesto ima pa tudi popolno pravico, da priklade, ki mu po tarifi pripadajo, samo za-se v najem oddá, ker se tej pravici nikdar ni odpovedalo, in se mu ne dá dokazati, da se je kdaj zavezalo, da bo dozdanji namestek 48.000 star. den. ali 50.400 gold. avst. velj., kateri je bil le okoliščinam leta 1834. primeren, za zmerom jemalo. Mestni odbor je toraj sklenil, da se konec leta 1868. namestku vžitnine, ki ga je dozdej prejemal, odpové pod tem pogojem, da se mu pobirauje mestnih priklad k vžitnini po tarifi leta 1834. v lastno oskrbo ali pa na oddajo v najem prepustí, in je dotično prošnjo finančnemu ministerstvu predložil. Ni dvomiti, da bo izdatno povikšanje mestnih dohodkov zadostovalo vsem pravičnim in ne prenapetim tirjatvam.

To je posnetek iz tiskanega poročila županovega, ki kaže, kako so gospodarili narodni možje v mestnem odboru, koliko so za mesto storili in kako velik stučenec novih dohodkov so mestu odprli s tem, da so vžitnino v svoje lastne roke vzeli. — I kaj pa so liberalni nemškutarji v primeri s tem storili, kar pričujoče poročilo kaže? Prodali so, kar se je dalo, zemljišče prodali na mahu, — šolo na „grabnu“ so zidali, al z denarjem, ki je v mestno kaso padel, kakor kamen po naključbi s strehe pade.

Iz državnega zbora.

Govor poslanca gospoda Kluna

v zbornici poslancev 23. aprila za slovenske srednje šole.

Ker vem, kako treba hiteti z obravnavo državnega proračuna in ne zavleči je s predolgim govorjenjem, bi se ne bil oglasil, ako bi resolucija o slovenskem jeziku ne bila tako hudo napadena od leve strani. Tako se mi pa zdi, da mi je dolžnost potegniti se za narod slovenski, ki se vendar enkrat nadeja ozira na materni jezik svoj.

Kdor verjame besedam govornikov na levi strani (Duhaču in Foreggerju), bo mislil, da se nam v tej zadevi ni kar nič pritoževati in zahtevati nikakoršnih sprememb. Saj sta ta gospoda si štela v dolžnost, zaklicati nam, da se slovenski jezik zadosti goji in da je kot učni jezik v šole uže zdaj vpeljan, a da, ker je na prenizki stopinji, večega ozira še vreden ni itd. V eni prejšnjih sej je uže nek poslanec s Českega nam isto očital ter pravil, da se ne le pri sodnijah in družih uradih občuje z ljudmi v njihovem maternem jeziku, marveč da je tudi učencem dana prilika, vzdigniti se do viših šol, ne da bi bili do tje učili se kaj v kakem drugem, kakor v svojem maternem jeziku.

Jaz ne vem, kje so gospodje one strani tako čudno podučili se o tem; po svojih lastnih skušnjah gotovo ne, ker bi ne mogli trditi reči, ki so pri nas ravno narobe. Poldrug milijon Slovencev nima ne ene same srednje šole, na kateri bi bil slovenski jezik zares vpeljan kot učni jezik in kjer bi se toliko oziralo ná-nj,

kolikor je potrebno, da se učenec more dobro izobraziti v svojem maternem jeziku.

Pač nahajamo v proračunski predlogi pri gimnazijah v Ljubljani, Novem mestu in v Kranji pridjano opombo „nemško-slovenska“, in komur prave razmere niso znane, ta bi po tem prav lahko mislil, da imamo vsaj na Kranjskem nemško-slovenske, to je, utrakvistične (dvojnega jezika) šole. Ker toraj oni pristavek na videz pobija mojo nasprotno trditev, bom za potrjenje svojih besedi navedel važno pričo prejšnjega naučnega ministra samega (Stremajera). — V seji proračunskega odseka 11. februarija 1880. je gosp. dr. Stremayer na razloge dr. Vošnjakove, hoteč braniti se očitanja, da je bila Kranjska gimnazija opuščena le z mržnje do slovenskega naroda, odgovoril: „Kranjska gimnazija je bila nemška, toraj razpade natolcevanje predgovornika v nič.“ Kdaj tedaj je minister povedal resnico: ali takrat, ko je v predlogi, sestavljeni pod njegovim vodstvom, to gimnazijo imenoval „nemško-slovensko“, ali pa takrat, ko je rekel, da je nemška? Jaz mislim pač, da le zadnji pot, in to je tudi resnica. Huje ko z „natolcevanjem“ poslanca celjsko-brežkih kmetiških občin, ki se vendar naslanja na to, kar vlada v svojih predlogah sama pravi, huje ko po „narodnih hujškajočih listih“ — kakor se je dopadlo takrat rêči gospodu ministru — se zapeljuje po mojih mislih ljudstvo s tem, če kdo zdaj tako, zdaj drugače govori in ravna, kakor mu tisti hip za dosego cilja bolje kaže.

Še manj je jugoslovanskim dijakom, dokončavšim srednje šole, mogoče, do dobrega izobraziti se na kakem slovanskem vseučilišču. Jaz bi se te reči še dotaknil ne bil, ker ne spada sem, če bi govornik ravno pred mano ne bil toliko govoril o vseučiliščih. Imamo pač jugoslovansko vseučilišče v Zagrebu, ki pač ni tako slabo, kakor je govornik pred mano pravil, in je Dalmatincem, Istrijanom in Slovencem prav priljubeno. Al po dualizmu smo prišli tako daleč, da je za nas Slovence vseučilišče zagrebško toliko, kakor da bi ga ne bilo, ker Hrvatska uže tako rekoč velja za unanjo tujo zemljo in tam prestani izpiti in pridobljeni diplomi v Cislajtaciji nimajo veljave.

Postava zahteva, in to se tudi popolno samo ob sebi razume, da bi morali učitelji in profesorji po srednjih šolah na Slovenskem poleg nemščine tudi slovenščine zmožni biti. Ali kakor je prejšnji naučni minister znal izraz „nemško-slovenski“ tako pristriči, da ni ostalo nič ko „nemško“, tako se tudi s to postavno določbo ni prav natanko ravnalo in nastavljali so se po naših „nemško-slovenskih“ šolah učitelji, ki slovenščine niso ne le dosti zmožni, marveč je prav nič ne znajo. (Klici: čujte!) In taki nemški profesorji ne podučujejo le po viših, marveč tudi po nižih razredih naših srednjih šol, v katerih velika večina učencev v nemškem jeziku še ni tako trdna, da bi mogla dobro razumeti učitelja, kateri jim svoje tvarine ne more umneje razložiti v njenem maternem jeziku. Da se imajo zavoljo tega ne le otroci boriti z največimi težavami, ampak da to silno škoduje tudi učenemu predmetu, tega mi ne bo treba še posebno povdarjati. Prav tako je med vodji (direktorji) srednjih šol po Slovenskem komaj par takih, ki s stariši svojih šolskih učencev morejo govoriti brez tolmača. (Klici: čujte! čujte!) In vendar veste, gospôda, kako zeló potrebno je za šolski napredek otrók to, da se stariši morejo pogovarjati in sporazumeti z vodji šol.

Pač nam ne manjka izvrstnih domačih učiteljev, al ti so se morali prej omenjenim nemškim profesorjem umakniti nekaj „iz službenih oziróv“, večkrat pa tudi le zavoljo družbinskih zadev, da tast more imeti svojega zeta blizo sebe. Da se je prej omenjenim domačim zastavila pot nazaj v domovino, so večkrat — če

se ne motim, okoli petnajstkrat — ravno najvažnejša mesta, mesta šolskih vodij, oddali brez vsega, po postavi zapovedanega razpisa. So se pač bali priti v neprijetno zadrego, da bi bili morali zaslužne domače profesorje vendar-le v poštev jemati in nazadnje morda celó dati jim prošena mesta; kje pa bi bila ostala potem precartana nemška kultura? In bi tako ravnanje ne bilo morda utegnilo pri nekaterih izbuditi sumu, da se Slovencem na roke gre, kar bi bilo po mislih nekaterih ljudi se ve da strašanska krivica!

Prav tako, kakor z oddajanjem voditeljskih in učiteljskih služeb, je z nastavljanjem šolskih nadzornikov. Za časa Hohenwartovega ministerstva so na Kranjskem pač postavili šolskega nadzornika (Šolarja), ki je bil res kos svojemu poslu; njemu je bilo izročeno skupno nadzorstvo humanističnih in realističnih predmetov. Pa kmalu po odstopu Hohenwartovega ministerstva se je začel mu čas trpljenja. Z izgovorom, da ni ugodno za napredovanje vednosti, če le en nadzornik nadzira vse predmete, so mu odvzeli nadzorstvo realističnih predmetov in izročili to nadzorniku v Gradcu, ki ni hodil le nadzirat, ampak tudi k sejam deželnega šolskega sveta v Ljubljano skrbet za povzdigo „nemške kulture“. Predlanskim pa je bil ljubljanski šolski nadzornik (Šolar) premeščen v Dalmacijo, čeravno on sam tega ni prosil niti želel. Ne bom ravno trdil, da se je to zgodilo zato, ker je slovenskega rodú, vendar se je pa vsakemu tako zdelo. In zdaj nimamo nobenega svojega šolskega nadzornika več, marveč izročili so nadzorstvo naših srednjih šol nadzornikom ob skrajnih mejah naših, v Trstu in Gradcu; teh ima pa zdaj vsak obá predmeta, humanističnega in realističnega, kar prej ni smelo biti! Res, lepa ilustracija skrajšanja dela in državne varčnosti! Vrh tega nobeden izmed nju ni zmožen slovenščine. Kako pri tem moreta nadzorovati napredek na nemško-slovenskih srednjih šolah, posebno še v slovenščini, to je zastavica, katero bodo tudi gospodje one strani zeló težko uganili.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 3. maja. (Časnikarstvo tukaj in tam, — državni zbor.) Nikar si ne domišljajte, da zdaj o dišeče cvetečem mesecu maji samo v Ljubljani nekateri časniki v osebnih napadih „dišečo surovost“ iz sebe hlapijo, — ne, ne, tudi tukaj ni nič boljše: vsak govornik iz desnice je tukajšnji semitovski gardi dober plen; če se pa celó izmed slovanskih govornikov kateremu primeri, da mu v nemškem govoru besede ne tekó tako gladko, kakor mu misel teče v slovanskem duhu, no, gorjé mu! Levičarskih oho-klicev v zbornici in vdrihanja časnikov ni ne konca ne kraja. Vse drugače pa ravnajo levičarji s svojimi: vse njihovo se hvalisa, da je gnjusno brati, umazani čini njihovih pristašev pa se molcé zamoré in zatajé. Sledeči slučaj to eklatantno spričuje: Tukajšnji advokat in v časnikih zmiraj slavljani zagovornik v kazniških pravadah dr. Neuda obsojen je bil nedavno po disciplinarnem senatu advokatov v kazen 300 gold. zato, ker je od zatoženca zahteval in vzel za zagovarjanje 1000 gold., akoravno je moral vedeti, da si je zatoženec ta denar le po krivični poti mogel pridobiti, — to se pravi: obljubil mu je, kolikor sploh mogoče, obsodbe ga rešiti, ako mu dá dober del po krivici pridobljenega denarja. In evo! ne eden ustavoverskih časnikov o tej obsodbi ni ne besedice črhnil! Pa zakaj ne? — zato, ker je Neuda semit in zvest levičar. — Morebiti bi ne bilo na škodo, ako bi v Ljubljani ta ali uni to levičarsko taktiko nekoliko pre-

tudi kaj slovenski mladeži v dotičnih šolah z naukom slovenske zgodovine — slavjanske zgodovine — narodna zavest in narodni ponos budi?

Kakor se meni dozdeva, se v tem obziru pri nas le malo malo kaj stori! — sicer pa bi me zelo veselilo, če se motim, ker uže mnogo let več na Slovenskem ne bivam ter slovenske razmere le tako mimogredé in po ovinkih opazujem. — Poznavati samega sebe so uže v starodavnosti največi modrijani za najmodrejše in najpotrebnejše pravilo v življenji spoznavali, pa to pravilo ne veljá samo za pojedine ljudi, temuč tudi za pojedine narode: imperativna pädagogijska potreba toraj je, da se mladina po vseh šolah kolikor po dotičnih razmerah mogoče, tako obče kakor posebno zgodovine svojega naroda uči, po čem sama sebe in svoj narod spoznavati more, kar je, rekel bi, prva in najpotrebnejša podlaga rodoljubju in pravim državljanskim čednostim. Naj se pa nauk narodne zgodovine nikar ne obmejuje samo na nekatere razrede ter na kakošno staronavadno šablono in kakošno „predpisano“ knjigo. Vsakateri učitelj naj bode živa knjiga učencem svojim, njegove žive besede, katere mu iz srca prihajajo, bodo v mladostna srca segale in tam plodno živele. Kedar se biblijske povesti začenjajo otrokom pripovedovati, naj se jim tudi dogodbe onega naroda, katerega sini in hčere so, pripovedujejo: vsaj, ako je zgodovina kakega naroda religiozno kristjanskim načelom prikladna, je to zgodovina slavjanskih narodov. Poreče mi kdo, mi Slovenci skoro da nimamo nobene zgodovine. — Človeka, ki tako odgovarja, bi samo vprašal, ima li on sam o svojem življenji kaj zavesti ali pojma ali kaj spomina samemu sebi vrednega? Čudovati bi bil človek, bil bi vsega obžalovanja vreden monstrum, neko nespametno, neumno, nečloveško bitje. — Vendar mislimo si 30 let starega človeka, kateri o svojih stariših, o svoji mladosti, o svojem celem 30letnem življenji ničesar ne vé, kako bi ta revež od svojega 30. leta naprej živel? — Tipal in tapal bode okoli kakor negodno dete; ob tem pa, ko vzrokov svojih nezgod in svojih nesreč ne pozna, bi teh se tudi varovati ne mogel, v dušni temnoti bi nesamosvestno blodil sem ter tje, zmirom v nove nezgode in nesreče zabredaval ali pa se celó pogubil. Mislimo pa si v ravno tej primeri sedaj še narod, kateri je uže mnogo več nego trideset generacij preživel, a o tem svojem življenji ničesar vedel ne bi, se niti dobrih niti slabih dôb ne spominjal, nobenih skušenj ne imel, ter bi mu ves njegov obstanek, cilj in konec neznan bil — to je, takošnemu narodu je, ker vzrokov svojega položaja in svojega bitja ne pozna ter ne razumeva svoje sedajnosti, katera se le po dobrem poznanji preteklosti razumevati more, bodočnost celó zakrita, prepuščen je slepemu naključju in milosti ali globi svojih bolj sprevidnih sosedov in sovražnikov. — Ali je mogoče, da bi mi Slovenci takšen top, negoden, nesvesten, opominov na našo preteklost nezmožen narod bili, ali da bi mi ničesar opomena in nauka vrednega za našo sedanost in našo bodočnost v našem minolem življenji ne imeli, da bi se toraj brez lastnih skušenj, brez lastne zavednosti, brez lastne luči — toraj brez lastnega navdušenja in napora za svoj lastni obstanek, za svoj prid in blagor, za lastno samostalnost in slavo, kakor pohlevna ovčja čreda drugim tujim pastirjem prepuščali, da nas po svoji volji pasejo in strižejo kakor in dokler se jim poljubi, ter porabijo, za kar se jim dobri, potrebni in pripravní dozdevamo?! — Tako misliti in tako govoriti pač morejo le naši zlobni sovražniki ali brezmiselni nevedneži, kateri niti o svojem niti o narodovem življenji nobenega pojma nimajo. — Mi Slovenci — mi Slovani — imamo prevažno svojo zgodovino, katere se nam je učiti treba. Kako? — tako da sami sebe, to je, naše kreposti in

slabosti resnično spoznavamo ter po pravici cenimo. Ne bahajmo se s kakošno slavo, katere nimamo, ne zakrivajmo si pogreškov in pomanjklivosti, da sami sebe ne goljufamo; spoznavajmo pa natanko, skrbno in vestno to, kar imamo v resnici dobrega, odličnega, slavnega: saj tega imamo mnogo, pred Bogom in svetom moremo biti pošteno ponosni na svoje posebne narodne odličnosti. Mi Slovenci smo samo vejice velikega drevesa slovanskega, naša zgodovina je tedaj naravno združena z zgodovino celega Slovanstva, in kedar se učimo zgodovine slovenske, se moramo učiti združeno tudi cele slovanske: v tej je naše združeno življenje, naša združena osoda; po tej se naj slovenska mladina k pravi slavjanski zavesti budi in za pravo slavjansko slavo navdušuje!

Dr. Ahasverus. *)

Iz državnega zbora.

Govor poslanca gospoda Kluna

v zbornici poslancev 23. aprila za slovenske srednje šole.

(Dalje.)

Pri takih razmerah se mi prav čudne zdé pritožbe nekkih poslancev levice, češ, da je po deželah z mešaním prebivalstvom nemški živelj v nevarnosti, da uradnikom, oficirjem itd. ni mogoče, svojih otrok dati odgojevati v nemškem jeziku itd. A njihov strah za nemštvo je prazen. Prav po pravici je nek govornik naše strani uže omenil, da Nemci nimajo prav nobenega vzroka tožiti, da jih kdo zatira, ker še niso skusili, kaj se pravi zatiranim biti. (Klici: Res je to!)

Vam se čudno zdi, da mi od učiteljev, ki imajo opraviti s slovenskimi otroci, zahtevamo znanje slovenskega jezika. Kaj neki bi rekli vi, če bi na kakem čisto nemškem učilišči za kateri koli predmet vam nastavili profesorja, ki bi ne znal nemški? Ali bi se vam to ne zdelo nenaravno? Bi li ne zahtevali po vsi pravici od njega znanja nemškega jezika?

No, pri nas so take nenaravne razmere. Pri nas je uže izjema, če kak profesor zna slovenski, pravilo pa, da mu tega ni treba znati.

Vi ste razkačeni, da je bilo nekaj uradnikov vaše stranke premeščenih, ali bolje rečeno, povišanih. Kak hrup bi bili vi — po vaših besedah o splošni debati sklepati — zagnali še le, če bi bil nemštvo zadel le stotinski del tega, kar so morali slovanski narodi leta in leta prestajati (klici: res je!); če bi bili pri vas profesorje in uradnike, ki ljubezni do svojega naroda in milega maternega jezika niso skrivali, uradno ali „iz službenih ozirov“, kakor se pravi, predstavljali na najskrajnejše meje cesarstva, kakor se je pri nas sto in stokrat zgodilo, čeravno se jim v službenih zadevah ni moglo nič očitati? (Klici: Čujte!)

Govornik one strani se je sklicaval na to, češ, „da Nemci primeroma gotovo ne plačujejo manjših davkov, ko slovansko prebivalstvo“.

Tega ne zanikujemo tudi mi ne, da so Nemcem davki odmerjeni po isti meri, kakor Slovanom. Toda Nemci vsaj nekaj za to dobé, mi pa smo si morali ob enakem plačevanju davka do zdaj velikrat v več rečéh sami pomagati, če smo hoteli kaj storiti za razvoj narodnosti svoje. Ko smo se oglasili za slovenske šole, nam je takratno ministerstvo (Giskra) odgovorilo: „Če Slovenci hočejo imeti slovenske šole, naj si jih pa sami napravijo!“ Nemci pa uže smejo zahtevati, da se za

*) Nadejamo se, da ste med tem prejeli naše pisemce. Pozdravljeni!

kopico 5 do 10 nemških otrok napravi šola na državne stroške! Ali tu ne pride človeku na misel znani pregovor: „Kmet — to je pa kaj družega?“ Jaz sem prepričan, da bi tudi nam ne bili dali onega odgovora, če bi bili zahtevali šole nemške. Saj so še celo za slovensko in tudi nekoliko pollaščno Dalmacijo predlagali nemško šolo! Morda bi bili potem nam celo tako velikodušni, kakor so bili Črnovicam, in bi nam bili dali v Ljubljani še vseučilišče, če bi bili prosili nemškega.

Mi vam, gospôda levice! prav s srca privoščimo vaše nemške šole, pa ravno zato se vam bo umevno zdelo, če enako pravico zahtevamo tudi zá-se in tirjamo, da se za poldrugi milijon Slovencev srednje šole vredé tako, kakor bodo za naš narod primerne. Če pa to tirjamo za vse dežele, po katerih bivajo Slovenci, moramo to še s tem večjo odločnostjo tirjati za deželo kranjsko, ker Kranjska ni dežela z mešanim prebivalstvom tako, kakor nekatere druge. Zato se moramo vpreti izreku mariborskega poslanca, ki je trdil, da je skoro po vseh srednjih šolah po Kranjskem in Štajarskem tako, kakor v Mariboru, in da mora biti s podukom po drugih šolah ravno tako, kakor zahteva on za mariborske. Saj je znano, da ravno Maribor je eno tistih mest, ki so bila zadnji čas svojemu rodu, slovenskemu narodu, najhuje odtujena in ponemčena.

Kar se pa posebno Kranjske tiče, tû ni pravega mešanega prebivalstva, kajti kakor zadnje ljudsko števljenje kaže, je v deželi 450.000 Slovencev in ne prav 20.000 Nemcev, a ne po vsi deželi med slovenskim prebivalstvom raztrešenih, ampak skupaj v svojem kočevskem okraji in na Fužinah (Weissenfels) tik ob meji koroški.

Vsi oni, ki so se prej štulili za Nemce, zdaj se zo-vejo „liberalno“ stranko, in so zahtevali nemških šol, so — izvzemši nekaj uradnikov tujcev, ljudje čisto slovenskega rodú, ki so se le zavaljo dobička, katerega je do zdaj nesla nemško-liberalna vera, oklepali nemške stranke, svoje otroke v srednje šole vpisavali za Nemce in jih celo odvezavali od poduka v slovenščini; njih stariši pa morda še zdaj v kaki vasi kje s svojimi sosedi govore slovenski, ker družega jezika nobenega ne znajo, in ne strmé malo, kako da je njih sin kar čez noč postal German (Nemec). (Levica se smeje.) Da nam taki „nemci“ niso Nemci, in da nam toraj ne more biti prav, če se njih otroci ne oproščujejo učenja slovenščine — kar bi pa ob splošnem podučevanju v slovenski materinščini nikakor mogoče ne bilo, to bote, gospôda, tem lažje razumeli, ker se morajo otroci starišev, kateri svojega slovenskega rodú ne zatajujejo, učiti obeh jezikov, potem pa, dokončavši svoje študije, se pri prošnjah za službe vendar-le nazaj porivajo za one, ki se slovenskega jezika z lenobe niso hoteli učiti, in se zavaljo svoje slovenske narodnosti še preganjajo.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Rusije 30. aprila. — η. — Beakonsfieldu in njegovi slavjanopožeruhni politiki je tedaj odkljenkalo na 6 let. Ne čudite se, da pravim „na 6 let!“ Angleški narod je gledé svojega parlamentarizma konservativen, kakor noben drug narod na svetu ne; Angleži uže od nekđaj delajo svojo politiko po 6 let pod firmo konservatizma ali Torijev, drugih 6 let pa pod firmo liberalizma ali Whigov; v tem so oni strogo dosledni, tega načela se trdno držé, so tedaj konservativni. Ko bi si jaz ne bil tega prepričanja iz zgodovine usvojil, bi ne bil mogel uže pozimi trditi, da na spomlad bo Glad-

stone minister. Če pogledamo nazaj v zgodovino, najdemo, da v angleškem političnem življenji se izmenjuje z osebami le firma, če hočete, recimo: lupina, jedro pa ostaja vedno taisto, ki se po angleški zove „angleški interesi“, v drugih jezikih pa „angleška samopridnost, samopašnost, samogoltnost“ itd. Zato smo v Rusiji, razen nekaterih liberalnih lističev, ki v besedi „liberalizem“ nahajajo vse zveličanje, vsi ostali prav hladnokrvni pri sporočilih ob angleških liberalnih zmagah, in prav tudi zato se nam je prav smešna zdela tista mrzlica, ki je zavaljo tega tako neusmiljeno stresla Avstrijo in Nemčijo. Od 1880. do 1886. leta se bo angleška politika imenovala liberalna, to je vse, kar se je spremenilo, vse drugo bo ostalo po starem. O času krimske vojske je preilvala Rusija svojo kri za taisti človekoljubivi liberalni princip, za katerega jo je preilvala v poslednji turški vojski; takrat je angleški liberalizem nahujskal vso Evropo proti Rusiji, zdaj pa angleški konservatizem. Današnji angleški Whigi res da trdijo, da sedanja Rusija ni več tedanja Rusija. Al na to moramo opomniti, da predmet borbe je še vedno taisti, in „angleški interesi“ so še vedno taisti, to je, izsesavati kakor svoje kmete in Irce, tako vse druge narode, kdor se le dá; a da angleški liberalci niso več tisti, kateri so se vedno potezali za Turčijo, kadarkoli je bila njihova šestletna vrsta gospodovati v Angliji, to bomo verjeli še le takrat, kedar nam bodo z dejanji dokazali, da so se res spremenili, to je, da so res postali liberalni. Edino, v čemur previdno rusko časopisje liberalni angleški stranki zaupa, je to, da bo ona terjala tudi od drugih držav, da naj izpolnejo berlinški traktat, kolikor jih veže, kakor ga je Rusija uže davno izpolnila. — Hartmanova „historija“ je rusko časopisje nekoliko razjezila, pa jeza se je uže polegla; tudi diplomatska hladnost je bila, kakor je podoba, res hladnost „diplomatična“. O „kulturkampfu“, ki se je letos v Francijo preselil, imajo Rusi svoje misli. Sliši se tako modrovanje: Jezuitov Rusi ne ljubijo in nimajo prav nikakega ne povoda ne poklica se za-nje poganjati, vendar čuden se jim zdi francoski liberalizem, ki si vrača iz izgnanja svoje komuniste in petroljeve požigavce, pod svojo streho in ohrano jemlje socialiste in nihiliste ter opravičuje morivce in razboj-nike, kakoršen je Hartman — jezuite pa preganja; tega vendar ne moremo dopuščati, da bi jezuiti bili bolj nevarni državi in človeškemu občestvu, kakor nihilisti. O tej stvari pišejo „Moskovske Vedomosti“ med drugim to-le: Serjozen pozor izbuja borba, katero je začelo ministerstvo Freisine s katoliško cerkvijo. „Kulturno borbo“ kneza Bismarka s papeškim prestolom so po pravici primerjali z borbo titanov in ne more se reči, da bi bilo nemško cesarstvo ostalo zmagovavec v tej borbi. Brže narobe, zakaj nekateri priznaki kažejo, da se je „železni kancelar“ utrudil in da želi skleniti mir ter terja samo takih pogojev, da bi mir ne bil podoben sramotnemu begu. In glejte, v ta trenutek, ko začinja „kulturna borba“ v Nemčiji pojenjavati in si oba protivnika resno prizadevata stopiti na pot, ki bi jih s častjo pripeljala k miru, si je izmislila francoska vlada enako „kulturno borbo“. Bo li sedanja francoska vlada kos taki borbi? Ona li misli, da bo premagala mogočnega protivnika, katerega Bismark ni mogel premagati in vrh tega celo v Franciji, kjer je katoliška cerkev edina gospodinja? (Dal. prih.)

Z Dunaja 11. maja. (Zadnji dnevi državnega zborovanja.) V preteklem tednu teklo je zborovanje razen malih prask mirno in gladko, posebno v soboto se je budget in še mnogo družega gradiva mirno in skoraj brez razgovora rešilo. — Zato pa je včeraj potrditvi volitev gornje-avstrijskega velikega pose-

jev spomin poslavila s spomenico, to je, posebno knjigo, ki bi jo njemu na čast na svitlo dala. Spomenica naj bi v ne preveliki obširnosti posebno razpravljala Kopitarjevo znanstveno delovanje z dodanimi životopisnimi črticami, da se Slovenci vsi soznanijo bolj natanko z učenjakom velikanom, ki nam je na toliko slavo.

V to svrho vljudno vabim gospode pisatelje, katerim je Kopitarjevo znanstveno delovanje znano, naj mi v treh mesecih, to je, do konca avgusta letošnjega leta blagovolijo poslati rokopis, da pride potem do konca tega leta v pristojni knjigi na svitlo.

To so želje, s katerimi se obračam do častitih naših pisateljev, proseč jih prijazne podpore, z dostavkom, da so jim po pravilih Matičinih zagotovljene nagrade za vsak sprejeti članek, ki ga pisatelj izrekoma ne daruje Matici.

V Ljubljani 16. maja 1880.

Dr. Jan. Bleiweis,
Matici slovenski predsednik.

Slovstvene stvari.

Pobirki.

Spisuje Davorin Trstenjak.

1.

Roune.

Profesor dr. R. G. Puff piše v svoji knjigi: „Marburger Taschenbuch, Graz 1854“, str. 8.: „Die mittlereuropäische Baumwelt findet am Pacheru als Repräsentanten die Buche und Fichte, deren vom Wind gebrochene Stämme, am Pacheru Ronen genannt, Genista und Cytisus umhüllen.“

Pohorci izgovarjajo: roune ali raune iz: rovine, kakor: noune, iz: novine.

Korenika besedi je: ru, evellere, ausreissen, iz katere tudi: ru-no, volna, analogično lat. vellus iz vello.

To besedo nahajamo od Pohorja do švicarskih planin, — znamenje, da so nekdanj Slovani bili tudi po Švicarskem naseljeni, in se tudi v act. murens. (Kopp, Vindic.) omenjajo: „homines, qui vocantur Winde“.

V pustarinski dolini po Schöpfungu (Tirol. Idioticon, str. 563) rône, rûne, umgestürzter, im Walde liegender Baumstamm, bavarski: die rônren (Schmeller, III, 105.), švicarsko: die rôn (Stadter, Versuch eines schweizer. Idiotikons, Aarau 1812. II, 280). Po Tirolskem v pesmah: „über stain und über rônren“ (Sentling 16. A. 1), to je čez kamenje in čez izrovana debla. Roune so torej rovine, eradicae arbores, novoslov. rv-ati, rv-em, ru-jem, evello, evadico, iz te korenike tudi novoslov. ry-l, Stammstück.

2.

Gungk.

V tirolskem Vinschgau-i, katero ime ima dr. Prinzinger za skazeno: Windischgau, se pašnik med hribi veli: Gungk. Schöpf (Tyrol. Idiotic. stran 224) piše: Gungk, Weideplatz zwischen Hügeln. Köfler je hotel to besedo iz lat. concalare razložiti! Gungk je skazeno iz slov. gon-ik, dialekt. gun-ík, po Miklošiču: Viehtrieb, Belostenec ima: gon-im, deduco pastum gregem, polsk. gon-i-dlo, Weidefest, litovsk. gan-yti, Vieh hüten, gan-yk-lis, Viehtrift. Gungk je torej gonik, pašnik, kraj, kamor živino na pašo gonijo.

Ibn Foslan, arabsk pisatelj, piše o ruskih Slovanih,

da je njihovo veselje v gozdih živeti, da brez sekire nikdar ne grejo od doma, in da radi na vrvici gonijo svoje kravice seboj.

V teh kratkih vrsticah je naslikana zgodovina naseljevanja Slovencev. Svojimi rodbinami in čredami so potovali od iztoka v zahod, in prikorakali kot mirni obdelovalci ledin in goščav od Kaukaza do helvetskih planin; zgodovina jih sicer ne imenuje, ker niso bili vojašk narod, ki bi druge podjarmoval, temuč naselili so se mirno med Kelti in Germani, njihovimi gospodarji, in jim pustili mnogo besed iz svojega kmetijskega življenja, celó imena za krave, kakor: riža (Schottky — Bilder aus der süddeutschen Alpenwelt, str. 189 — piše: „riža, im Zillerthal eine dunkelrothe Kuh, die über den Rücken einen weissen Streifen hat“), lisaj, eine Kuh, die auf der Stirne einen weissen Fleck hat, toraj lisa — lisasta krava so prijeli ti Nemci, če niso poslovenjeni Nemci — od Slovencev.

Domače stvari.

Pravljica o Hmelniškem gradu na Dolenjskem.

Meseca avgusta preteklega leta šel sem peš iz Novega mesta v Mokronog. Dobro uro od Novega mesta se pride pod grad Hmelnik (Hopfenbach), kateri stoji četrť ure od pota. Tu se mi pridruži kmet iz bližnje vasi. Na vprašanje, ne vé li kaj povedati mi o tem gradu, kedaj je bil sezidan, ali kaj se pripoveduje o njem? začne mi pripovedovati tako le: Ta grad je zeló star, pa kedaj je bil sezidan, se ne more vedeti, le toliko se vé, kako so ga zidali. Imeli so namreč pri zidanji sto kamél (velblodov), katere so vodo nosile iz morja, in sicer tako, da jih je šlo 50 vedno z vodo obloženih proti gradu, 50 pa nazaj praznih proti morju. Zato je pa ta grad tudi tako trden, da ga še celó Turek ni mogel premagati in podreti. Večkrat je sicer poskušal in streljal na-nj s kanonami (topovi), pa ga ni mogel podreti. Enkrat se mu je vendar posrečilo, da mu je uže odbil vogal. Toda prebivalci so obesli hitro na tisti kraj rjuho, in so tako Turka prevarali, da je mislil, da ni grad še nič poškodovan. Ko je videl, da nič ne opravi, je odlazil.

Kaj bi imeli velblodi v tej pravljici pomeniti, je pač težko uganiti. Velblodi so sicer nenavadna prikazen v naših pravljicah. Menda je ta edina, v kateri se nahajajo. J. Š.

Iz državnega zbora.

Govor poslanca gospoda Kluna

v zbornici poslancev 23. aprila za slovenske srednje šole.

(Konec.)

Pravim Nemcem pa, akoravno jih je pri nas tako malo, da še le na 23 Slovencev pride eden, se ni od Slovencev ničesar bati. Slovenec uže po svojih večletnih skušnjah vé, kako bridko je biti brez vseh pravic po naravi in državnih postavah mu pristojećih, on vé, da kar gré enemu po pravici, je spodobno tudi drugemu. Zato je deželni zbor kranjski v svoji narodni večini, katero so nasprotniki kot „non plus ultra“ nestrpiljivosti in fanatizma razkričali po svetu, pri vseh postavah, ki so zahtevale kako izjemo za nemško prebivalstvo, to izjemo tudi vselej naredil; nemški Kočvarji to tudi dobro spoznajo in živé v najlepši prijavnosti s svojimi slovenskimi sosedi, zato tudi vse s Kranjskega po svetu zagnano vpitje o zatiranji Nemcev ne

prihaja nikdar od pravih Nemcev samih, marveč zmiraj le od ljudi, kateri imajo kaj dobička od tega, da ščujejo narod zoper narod, da potlej tem lajše v motni vodi ribe lové. (Dobro!) In rez, če bi bili kedaj le poskusili, nemške Kočevce zatirati, bi o tem poštenem in pridnem narodiču zavoljo njegovega pičlega števila pač ne bilo nobenega sledú več.

Ni ne toraj res to, da bi mi hoteli nemščino odpraviti z naših šol. Mi vemo ceniti vrednost nemščine, zato hočemo, da se je na naših srednjih šolah uči toliko, da se je naša šolska mladež popolnoma nauči. Če bi mladina naša po srednjih šolah ne bila uže tako preobložena z učnimi predmeti, bi za srednje šole po Kranjskem mi še celó želeli, da bi se jej dala prilika ravno tako naučiti se laškega jezika, kateri zavoljo živahnega prometa in občevanja z Lahi za naše ljudstvo skoro ni nič manj važen od nemškega.

Res prav odveč je zato, da se gospodje leve strani tako zeló navdušujejo za nemški jezik po naših srednjih šolah in s tako silo poganjajo za to, da ne bi se spodrinil, česar celó nihče ne namerava. Prav taki se mi zdé ti gospodje, kakor tisti vitez, ki je oblekel se z oklepom, djal na glavo čelado, oborožil se z mečem in sulico, jako pogumno zajahal konja in jel mahati po zraku, boreč se — z vetrom. (Smeh.)

Nemštvo nikakor ni v nevarnosti. Bilo je močno in cvetelo, ko v Avstriji še ni bilo nobene „ustavoverne“ stranke, in bo zavoljo svoje kulturne važnosti stalo ravno tako močno, ko o „ustavovercih“ uže davno ne bo več duha ne sluha.

Ako pa mi nemškemu jeziku privolimo pristojno mu pravično mesto na svojih srednjih šolah, vendar ne moremo dopustiti, da bo naš slovenski materni jezik v zadnjem kotu čepel, marveč moramo zahtevati, da se ga temeljito nauči vsak, ki bo imel v tej ali oni službi opraviti z našim ljudstvom.

Tudi to je pretirano, da bi skrb za nemštvo bila tudi skrb za prid države. Za blagor države se najbolje skrbi, če se gospodarstvo ali uprava države ravna po sestavi njenih narodov. Kdor bi dandanes še trdil, da Avstrija pomeni toliko ko „nemštvo“, pač ne vé ali ne mara vedeti, da je Avstrija sestavljena z mnogogjezičnih narodov. Država po tem, če se daje narodom njihova pravica in če tako postanejo zadovoljni — gotovo ne trpi škode, ampak njena moč se le vtrjuje. Kajti ne veliki in z železnimi verigami trdo sklenjeni, marveč zadovoljni narodi so najmočnejši stebri cesarstva, narodi pa, ki jih le s silo skup zvežejo in s silo skup držé, se tega pritiska kmalu naveličajo in če se jim pokaže kaka priložnost, se le prelahko vdajo skušnjavi, otresejo nestrpljivi jarem in si iščejo lepšega in mirnejega življenja. (Klici na levi: čujte! čujte!) Tu omenjam le zgodovinske dogodbe, ne cikam pa nikamer.

Prav tako pripoznano je to, da je narod tem trdnejši steber državi, čim bolj razbistren in izobražen je. Ker se pa narodi po pedagogičnih načelih morejo izobražiti le na temelji svojega lastnega jezika, bi bilo prav res na korist državi, če bi se mu ne le v šoli in cerkvi, ampak tudi v uradih itd. dala vsa prostost.

Teoretično in formalno, gospoda, ste po določbah temeljnih državnih postav tudi pripoznali to, al do zdaj so bile to le prazne obljube, ki se na papirji pač res lepo svetijo, ki so pa — če mi je dovoljena primera — take, kakor jedilni list, na katerem stojé zapisane najlepše, najslastnejše jedi. Kaj pa pomaga lačnemu, če mu tak list daste, če mu pa ne prinesete na mizo tudi hlavno zaželenih jedi? Ali bo njegova lakota uže s tem pregnana? Kaj pomaga toraj, če ste sprejeli v državne temeljne postavbe lepe stavke o enakopravnosti narodov, če jim pa te v resnici nočete dati in morajo

naši narodi še zmiraj čakati tistega časa, ko se bodo te lepe obljube vendar enkrat spolnile?

Po priporočani resoluciji se ima dosedanja krivica in zamuda v smislu enakopravnosti slovenskega jezika vsaj enkrat popraviti. Le ta cilj ima resolucija po odseku predložena. V nji ne prosimo nobene prednosti ali kaj družega posebnega, marveč zahtevamo le, da se uže veljavne postavbe, katere ste vi, gospôda, skovali, dejansko izvršujejo in da zadobi tudi naš jezik na srednjih šolah naših tisto veljavo, ki mu gre kot maternemu jeziku in kakoršno ima po nemških deželah nemški jezik. (Velika pohvala na desni.)

Naši dopisi.

Iz Rusije 30. apr. — η. (Dalje in konec.) — Velike borbe v Rusiji med narodno in evropejsko-liberalno stranko ne samo ni še konca, ampak hije se tako srdito, kakor še nikoli ne. Liberalci v tej borbi nimajo do zdaj nič sreče, in sicer zato ne, ker nimajo ne trdne podlage, ne opredeljenih načel, ne jasnih pojmov v svojem zahtevanju, ne poštenosti v sredstvih. Vsak dan so razbiti „v puh in prah“ ter se spreminjajo, kakor kameleon in protej. Zdaj kličejo vlado na pomoč proti izdajavcem, to je proti narodni stranki, zdaj to stranko zmerjajo z vladnim „lakajem“. Pred poslednjo turško vojsko so napenjali vse svoje žile in sile v dokazih, da Slavjani so bedaki, divjaki, barbari, s katerimi ruski narod nima nič občega ter so strašili vlado z Evropo, ako se ona za turške Slavjane potegne; tako so razsajali, da pred vojsko je bil „Golos“ na šest mesecev v prepoved dejan. Ko se je vojska vnela, so se ti liberalci tako vneli za „brate Slavjane“, da so za-nje nabirali denar, obleko, celó cerkvene stvari in zvonove, v vseh „komitetih v polzu Slavjan“ so hoteli liberalci biti prvi; celó sv. Štefanska Bolgarija jim ni bila dovolj široka. Kaj pa zdaj spet? Nu, zdaj čitate v njihovih časopisih, kedar hočete, da „ni vredno, da bi pljunil na Bolgare in na vse druge Slavjane“; narodno stranko pa, ki je v Evropi znana pod imenom „slavofilov“, zmirjajo s „konservatorji“ in s „kvasnimi patrijoti“. Česa zahtevajo liberalci, sem uže večkrat omenil. Njihovo glavno trobilo se zove „Golos“, ki igra prvo rolo v liberalni tragikomediji, drugo rolo igrajo „Ruskija Vedomosti“ (v Moskvi) in „Molva“ (v Petrogradu), razen teh treh imajo še nekaj liberalnih lističev, ki so pa taki pritlikovci, da niso spomina vredni. Glavni časopisi národne stranke so v Moskvi „Moskovskija Vedomosti“, v Petrogradu pa „St. Peterburgskija Vedomosti“ in „Novoje Vremê“, a zdaj prvak med njimi je prof. Citovičev „Bereg“. Polemični članki „Berega“ presegajo vse, kar sem kedaj v časopisih čital. On z mirno besedo, pa z ostro logiko pobija liberalno laž, hinavstvo in farizejstvo. Ne davno nam je prinesel prelepi članek „o ruskem liberalizmu“, v današnjem listu pa ga dopolnuje. Naj častitim čitateljem priobčim ta odlomek za poskušnjo. „V članku o ruskem „quasi liberalizmu“ (piše gosp. prof. Citovič v „Beregu“ 21. aprila) smo hoteli razkriti sistematično zvijačo našega časopisja, kedar se hoče pokazati, da je zastopnik in pobornik liberalnih idéj. A namesto razvitja praktičnih javljenj podaja čitatelju abstraktni princip ter se zanaša na to, da čitatelj ne bode razumel in ne zapazil, za katerim grmom zajec tičí. Mi želimo, da bi se liberalne ideje razširile, kolikor le mogoče, in da bi se popéle do dejanskega življenja, kajti prepričani smo, da liberalne ideje imajo blagotvoren vpliv na razvitje omike, a ne drugače, kakor pod neogibljivim pogojem, da morajo zagovorniki in zastopniki liberalizma na vsakem polji praktične delavnosti biti kos svoji